

بررسی ارتباط عوامل مؤثر با وزن هنگام تولد نوزادان شهر بجنورد

حمید توکلی قوچانی^(۱) محمد رضا آرمان^(۱)، حامد مرتضوی^(۱)، اکبر علی بابایی^(۲)

چکیده:

تحقیق حاضر، یک پژوهش توصیفی - تحلیلی است که به منظور بررسی تأثیر عوامل مختلف بر رشد جنین، طی بارداری در سطح مراکز بهداشتی درمانی شهر بجنورد انجام گرفت. در این پژوهش ۱۱۸ نمونه از پرونده‌های خانوار موجود در مراکز بهداشتی - درمانی، به صورت تصادفی ساده انتخاب شد که پس از استخراج اطلاعات لازم از آنها در یک فهرست ثبت گردید. بعد از جمع آوری اطلاعات با استفاده از آزمونهای آماری، ارتباط بین وزن هنگام تولد و برخی عوامل دیگر بررسی شد. نتایج به دست آمده حاکی بود از ارتباط تنگاتنگ بین وزن نوزاد، هنگام تولد با رتبه بارداری و مدت فاصله‌گذاری بین دو حاملگی، همچنین آزمونهای آماری ارتباط ضعیفی، بین سن مادران و وزن نوزاد، هنگام تولد نشان دادند. اما عامل‌های دیگری، نظیر تحصیلات مادر، وضعیت اقتصادی اجتماعی و جنس نوزاد بر وزن نوزاد، هنگام تولد تأثیری نداشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: وزن هنگام تولد - رتبه بارداری - فاصله بارداری - عوامل

۲- کارشناس ارشد آموزش پرستاری

۱- اعضاء هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامائی بجنورد.

مقدمه

مسئله نظارت و مراقبت از جمعیت و برنامه‌های تنظیم خانواده از جمله مسائل مهم و مطرح در برنامه‌ریزیها و تصمیم‌گیری‌های اخیر جامعه ما می‌باشد که می‌توان آموزش‌های علمی و عملی راه‌های پیشگیری از بارداری‌های ناخواسته را مهمترین سرلوحه این برنامه‌ها قلمداد نمود.

افزایش موالید، مشکلات بسیار فراوان و متعددی در زمینه‌های مختلف اجتماعی به همراه دارد که جلوگیری از تسلسل معضلات فوق، مستلزم ایجاد یک تفکر منطقی است از روند بارداری و زایمان در اذهان عموم به عنوان مثال شعار 'دو بچه کافیس' از قالب خشک یک جمله تکرار شونده وارد یک مقوله و روند فکری و عملی مبتنی بر آگاهی عمومی گردد به گونه‌ای که تا حد ممکن پاسخگوی سئوالات والدین در زمینه‌های سلامت فرزندان‌شان باشد.

خوشبختانه، انجام مراقبتهای دوران بارداری توسط متخصصین فن و آموزش موارد لازم به مادران، تأثیر زیادی در داشتن یک نوزاد و یک مادر سالم گذارده است که بررسی کیفیت این آموزش و فراگیری آن توسط مادران، خود بحث جداگانه‌ای را می‌طلبد اما مقوله نوزاد سالم با اهمیت بیش از پیش همچنان باقی است.

چه نوزادی سالم است؟ از میان معیارهای مختلف درمانگاهی و پاراکلینیکی که در بررسی وضعیت سلامت نوزاد به کار می‌رود، میزان وزن نوزاد هنگام تولد سهل الوصول‌ترین و سریعترین شاخصی است که مورد بررسی قرار می‌گیرد. وزن نوزاد در بدو تولد، دلیل معتبری از سلامت و رسیدگی جنین است که ساده‌ترین روش اندازه‌گیری را داشته و در هر شرایطی قابل انجام می‌باشد.

مطالعات نشان می‌دهد کودکانی که به هنگام تولد وزن مناسبی دارند، حتی در شرایط نامساعد، میزان مرگ و میر کمتری را ذکر می‌کنند و مسأله مرگ و میر زیر یک سال نوزادان یکی از مهمترین شاخص‌های رشد بهداشتی - اقتصادی کشور است به دلیل آنکه بیشترین مرگ و میر در ساعت اول تولد و اغلب در نوزادانی که وزن کمتری دارند 'L.B.W' اتفاق می‌افتد. اصطلاح 'L.B.W' به نوزادانی گفته می‌شود که در هنگام تولد کمتر از ۲۵۰۰ گرم وزن دارند. آمار نشان می‌دهد که ۷٪ تمام متولدین را نوزادان 'L.B.W' تشکیل می‌دهد که در ضمن ۲/۳ درصد از کل مرگ و میر نوزادان، مربوط به همین گروه است.

بنابراین با توجه به اهمیت خاصی که شاخص وزن بدو تولد در سلامت آتی نوزاد خواهد داشت تصمیم گرفتیم تا رابطه بین وزن هنگام تولد نوزاد را با برخی عوامل جانبی مورد بررسی قرار دهیم تا با تعیین عامل‌های مورد نظر، روش بهتری برای برنامه‌ریزی خدمات بهداشتی آینده داشته باشیم. برخی عوامل شناخته شده که به نحوی بر رشد جنین تأثیر می‌گذارند عبارتند از: عامل‌های ژنتیک، جنس نوزاد، فاصله‌گذاری بین موالید، بیماریهای زمینه‌ای مادر، قد و وزن مادر، رتبه بارداری، وضعیت تغذیه مادر، سن مادر، میزان تحصیلات و نحوه اشتغال مادر که در این پژوهش عوامل قابل دسترس و مندرج در پرونده‌های مادران بررسی گردید.

پژوهش حاضر یک پژوهش توصیفی - تحلیلی است که در آن متغیر وابسته مربوط است به وزن نوزاد هنگام تولد. متغیرهای مستقل را جنس نوزاد، مدت فاصله‌گذاری بین دو حاملگی، رتبه بارداری، وضعیت اقتصادی خانواده، سن و میزان تحصیلات مادر تشکیل می‌دهد. جامعه مورد مطالعه را متولدین نوزاد زنده‌ای تشکیل می‌دهند که

گردیده و مدت انجام پژوهش حدود یک ماه و نیم بوده است.

یافته‌های پژوهش

۱- بررسی توصیفی توزیع جنسیت در رده‌های مختلف وزن:

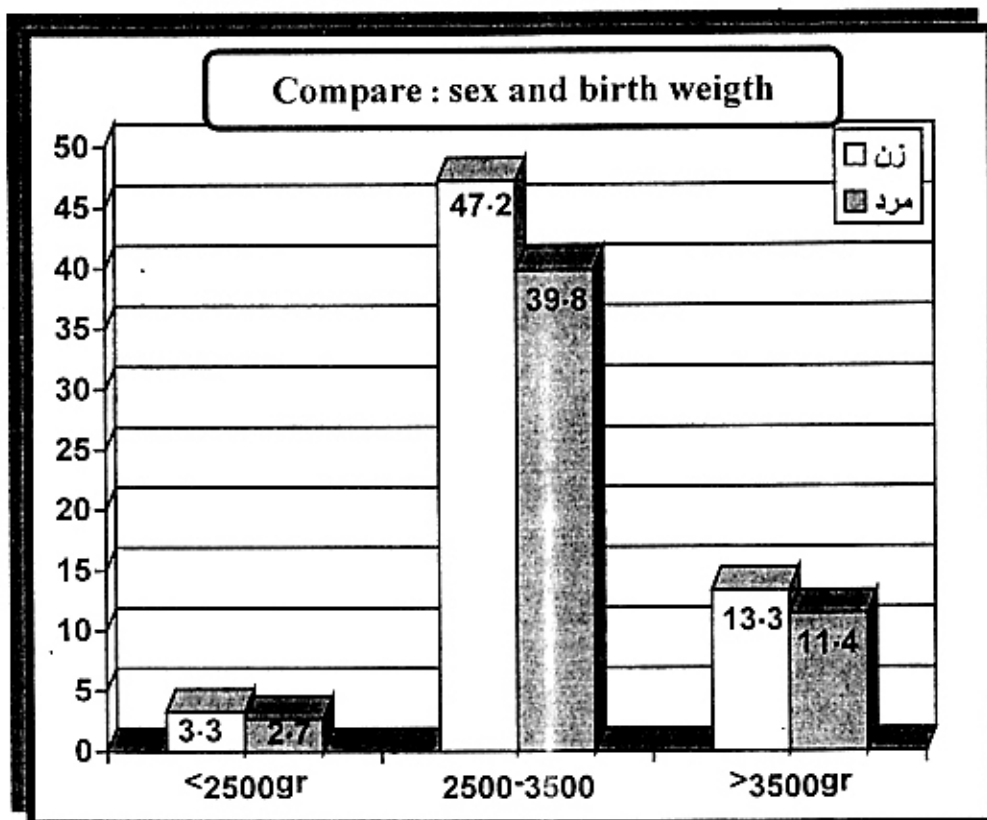
در جمعیت مورد مطالعه از مجموع ۱۱۸ نفر، ۶۴ درصد را نوزادان دختر و ۴۶ درصد را نوزادان پسر تشکیل می‌دادند. نمونه‌ها در سه رده وزنی کمتر از ۲۵۰۰ گرم و بین ۲۵۰۰-۳۵۰۰ گرم و بیش از ۳۵۰۰ گرم بررسی شدند. درصد نوزادانی که در هر گروه قرار گرفتند به تفکیک جنس در نمودار شماره (۱) درج شده است.

مادرانشان تحت پوشش مراکز بهداشتی - درمانی شهری بجنورد بوده‌اند. محل پژوهش درمانگاههای شهید کامیاب، شهید علیا، درمانگاه حر، شهید فیاض بخش، بوعلی، شهید مدنی و فرهنگیان بوده است.

تعداد نمونه ۱۱۸ نفر است که بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از میان پرونده‌های خانوار موجود در مراکز بهداشتی - درمانی انتخاب شده‌اند که اطلاعات لازم در مورد هر نمونه از پرونده استخراج گردیده است. هر تولد زنده از مادر به عنوان یک واحد پژوهشی انتخاب شد.

ابزار گردآوری اطلاعات به صورت بررسی فهرست‌ها بوده است که کلیه اطلاعات لازم از پرونده‌ها استخراج و در آن ثبت می‌گردید. اطلاعات توسط دانشجویان پرستاری مطابق بررسی فهرست‌ها جمع‌آوری و ثبت

نمودار شماره (۱): مقایسه ارتباط جنس با رده‌های مختلف وزن نوزاد

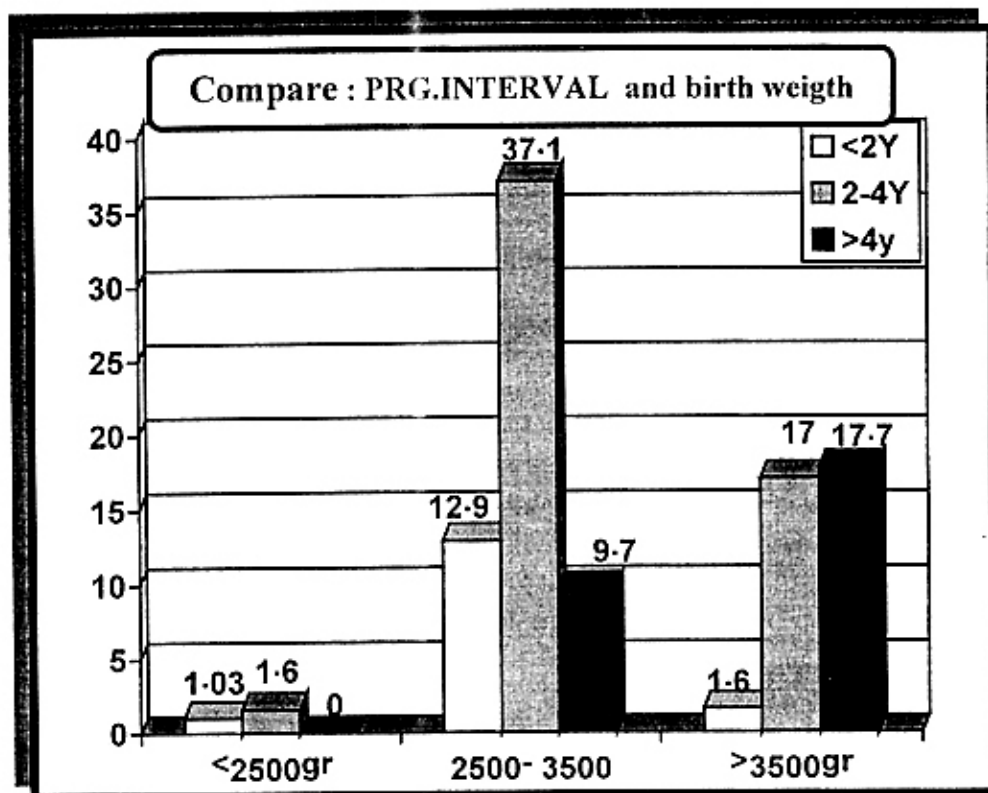
نمودار شماره (۲) نشان می‌دهد گو اینکه میزان تولد 'L.B.W' در گروه اول و دوم یکسان است، اما تفاوت موجود بین جمعیت دو گروه حاکی از آن است که در فاصله‌گذاری زیر دو سال از هر ده نفر یک نوزاد 'L.B.W' متولد شده، حال آنکه در مدت فاصله‌گذاری بین ۲-۴ سال از هر ۳۰ نفر یک نوزاد 'L.B.W' متولد شده است.

در گروهی که فاصله حاملگی بیش از چهار سال بوده است هیچ نوزادی کمتر از ۲۵۰۰ گرم متولد نشده است.

۲- بررسی توصیفی توزیع مدت فاصله‌گذاری بین دو حاملگی در رده‌های مختلف وزن:

مدت فاصله‌گذاری بین دو حاملگی در فواصل کمتر از دو سال، بین ۲-۴ سال تمام و بیشتر از چهار سال تعیین شد. لازم به ذکر است که در جمعیت مادران مورد مطالعه از ۱۱۸ نفر نمونه، ۵۶ مادر، اولزا بودند که فاصله‌گذاری در مورد آنان معنی نداشت. در مجموع زایمانها ۱۶/۱ درصد از مادران در فاصله کمتر از دو سال، ۴۸/۴ درصد در فاصله ۲-۴ سال و ۳۵/۵ درصد در فاصله بیش از چهار سال انجام شده است. همانگونه که

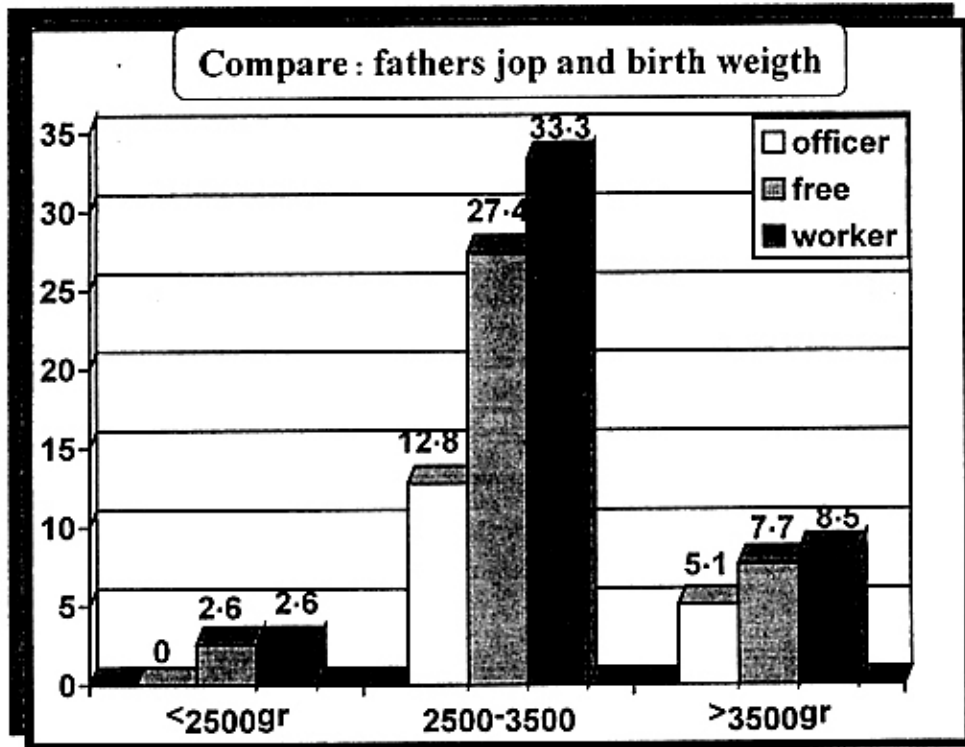
نمودار شماره (۲): مقایسه ارتباط فاصله حاملگی با رده‌های مختلف وزن نوزاد

کارمند بوده است. درصد نوزادان در رده‌های مختلف وزن بر اساس شغل پدر در نمودار شماره (۳) درج شده است.

۳- بررسی توصیفی توزیع میانگین سطح اقتصادی خانواده (شغل پدر) در رده‌های مختلف وزن: شغل پدر در ۴۴/۴ درصد از نمونه‌ها کارگر ساده، در ۳۷/۳ درصد از موارد شغل آزاد و در ۱۷/۶ درصد

نمودار شماره (۳): مقایسه ارتباط وضعیت اقتصادی با رده‌های مختلف وزن نوزاد

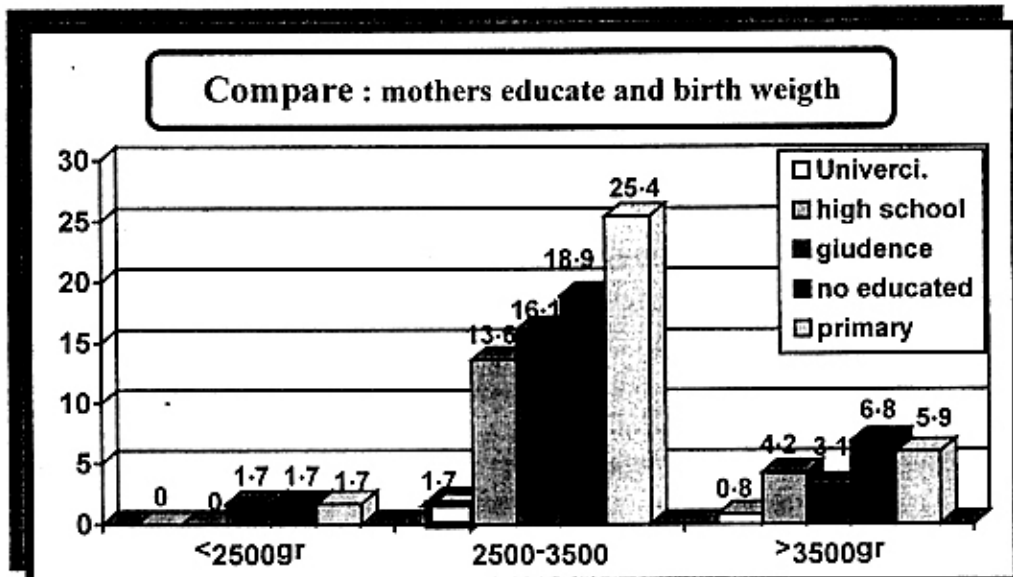

درصد در حد راهنمایی و سیکل، ۱۷/۸ درصد در سطح دبیرستان و ۲/۵ درصد تحصیلات دانشگاهی داشتند. درصد نوزادان در رده‌های مختلف وزن بر اساس میزان تحصیلات مادر در نمودار شماره (۴) درج شده است.

۴ - بررسی توصیفی توزیع میزان تحصیلات مادران در رده‌های مختلف وزن:

بررسی میزان تحصیلات مادران نشان داد که ۲۵/۴ درصد بیسواد، ۳۳/۱ درصد در سطح ابتدایی، ۲۱/۲

نمودار شماره (۴): مقایسه ارتباط میزان تحصیلات مادر با رده‌های مختلف وزن نوزاد

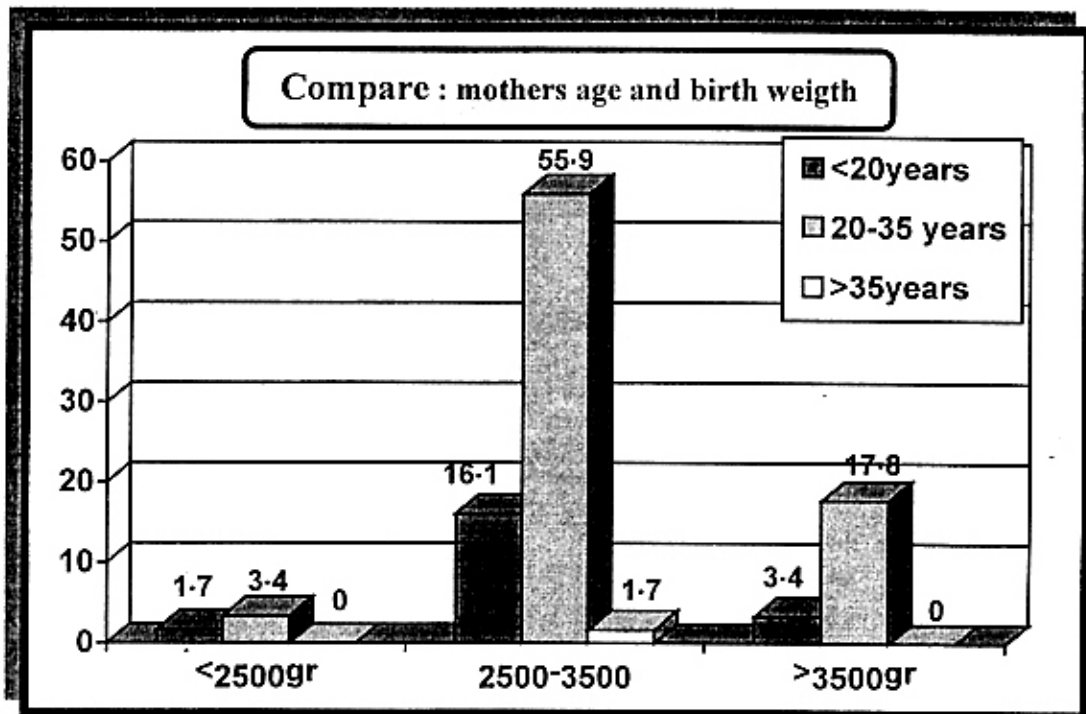

بیش از ۳۵ سال سن داشتند. درصد نوزادان در رده‌های مختلف وزن بر اساس سن مادر در نمودار شماره (۵) درج شده است.

۵ - بررسی توصیفی توزیع سن مادران در رده‌های مختلف وزن:

از کل نمونه‌های مورد پژوهش ۲۱/۲ درصد زیر ۲۰ سال، ۷۷/۱ درصد بین ۲۰-۳۵ سال و ۱/۷ درصد

نمودار شماره (۵): مقایسه ارتباط سن مادر با رده‌های مختلف وزن نوزاد

است. نتایج تحقیقات نیز حاکی از آن است که معمولاً، وزن نوزاد، هنگام تولد در مادران چندزاد، بیش از خانم‌های اول‌زاست که علت شل بودن عضلات شکمی را عامل دخیل دانسته‌اند، اما همانگونه که در مورد ارتباط مدت فاصله‌گذاری و وزن نوزاد، هنگام تولد مشاهده شد، بین رتبه تولد و وزن نوزاد، تنها این عوامل تأثیرگذار نمی‌باشند.

عامل دیگری که در این پژوهش بررسی شد ارتباط سن مادر با وزن نوزاد، هنگام تولد بود و با وجودی که بین این دو از نظر آماری رابطه در سطح ۹۵٪ وجود نداشت اما در سطح $P = 0.08$ این ارتباط، معنی‌دار بود که می‌توان آن را این‌گونه تحلیل کرد:

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که بین وزن نوزاد، هنگام تولد و مدت فاصله‌گذاری بین دو حاملگی ارتباط معنی‌دار وجود دارد ($P = 0.02$) به طوری که با افزایش مدت فاصله‌گذاری، وزن نوزاد نیز بیشتر می‌شود و دلیل آن احتمالاً ایجاد شرایط مناسب جسمانی مادر و آمادگی برای حاملگی بعدی است. باید متذکر شد که مطالعات مختلف این نتیجه را تأیید می‌کند.

از سوی دیگر بین رتبه تولد با وزن نوزاد، هنگام تولد نیز رابطه آماری معنی‌دار وجود داشت ($P = 0.032$) بدین معنی که در نمونه‌های مورد بررسی، رتبه تولد در پنج سطح و ارتباط آن با وزن نوزاد بررسی شد و معلوم گردید که به موازات افزایش رتبه، وزن تولد نیز بالا رفته

طبقه اجتماعی - اقتصادی و وزن نوزاد در هنگام تولد بوده است ($P=0/47$) با توجه به عدم ثبت میزان درآمد ماهیانه خانواده در پرونده‌های مادران، می‌توان ادعا نمود که عامل اقتصادی نتوانسته است دخالت خود را در طبقات مختلف نشان دهد.

جنس نوزاد، به عنوان یک عامل قلمداد شده ارتباطش با وزن نوزاد، هنگام تولد بررسی شد که ارتباط معنی‌داری از نظر آماری با یکدیگر نداشتند ($P=0/616$).

همچنین بین سطح سواد مادران و وزن نوزاد، هنگام تولد، ارتباط آماری معنی‌دار مشاهده نگردید. ($P=0/271$) و آنچه در این زمینه قابل ذکر است، این مطلب می‌باشد که در این بررسی 'L.B.W' در نوزادان مادرانی که دارای تحصیلات متوسطه و عالی بوده‌اند دیده نشده است.

۱ - افزایش سن و رتبه تولد از طرفی، وجود فاصله‌گذاری مناسب بین فرزندان به موازات یکدیگر، افزایش وزن نوزاد هنگام تولد را به دنبال خواهند داشت.

۲ - درصد قابل توجهی از مراجعین در سن مناسب بارداری یعنی ۲۰-۳۰ سالگی و دارای رتبه تولد مناسب (اول تا سوم) قرار داشته‌اند.

۳ - عوامل دیگری مانند تجربه مادران و برخورداری از خدمات آموزشی دوران بارداری، می‌تواند دخیل باشد. به طور خلاصه می‌توان گفت: هرگاه سنین بارداری (۲۰-۳۰ سال) و فاصله‌گذاری مناسب باشند و برخورداری از خدمات آموزشی دوران بارداری، میسر باشد می‌توان انتظار داشت که در رتبه‌های تولد اول تا سوم، وزن نوزاد، هنگام تولد با رتبه آن رابطه مستقیم داشته باشد.

از دیگر نتایج به دست آمده، عدم وجود ارتباط بین

Abstract

Study the relationship of different factors and birth weight in Bojnord.

A descriptive-analytic study was performed to assess the effect of different factors on birth weight (fetal growth) during pregnancy at health care centers of Bojnord.

Data were obtained from a random sample of 118 family charts existed in settings. Statistical analysis of data showed that there was a significant and strong relationship between birth weight and parity, and length of pregnancy interval. Also a weak association was observed between mother's age and birth weight.

The other factors such as mother's level of education, economic and social status of family had no effect on birth weight.

Keywords: birth weight - parity - pregnancy interval- factor

فهرست منابع

- ۱ - پارک، جی، ای، پارک، ک. درسنامه پزشکی پیشگیری و اجتماعی. ترجمه دکتر حسین شجاعی تهرانی. گیلان: دانشگاه علوم پزشکی، ۱۳۷۲.
- ۲ - حلم سرشت، پرپوش؛ دل پیشه، اسماعیل. پرستاری و بهداشت مادر و کودک. تهران: چهر، بهار ۱۳۷۳.
- ۳ - شیروانی، غلامحسین. بیماری‌های نوزادان. مشهد: دانش پژوه، ۱۳۶۷.
- ۴ - عبدالسلامی، حمیدرضا و همکاران. مبانی طب اطفال نلسون ۱۹۹۰. مشهد: دانش پژوه، ۱۳۷۰.
- ۵ - فرخنده، مهری. پرستاری و بهداشت مادران و نوزادان. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی (ماجد)- ۱۳۷۴.

- ۶ - میرشاهی، محمدباقر؛ آقابخشی، حبیب. مجموعه مقالات یونسف بهداشت جهانی. تهران: دفتر آموزش بهداشت، ۱۳۶۴.
- ۷ - نوری، محمد رضا. علائم شایع بیماری کودکان. مشهد: اترک، ۱۳۶۶.
- ۸ - هابستون، جانی. مادران سالم کودکان شاداب. ترجمه محمد آسمایی. یزد: مرکز بهداشت استان، ۱۳۷۳.
- 9 - Mitchel- J, Macherras - D, "The traditional humoral food habits of pregnant vietnames, Australian women and their effect on birth weight; Dec:1998, 19(6):629-33.
- 10 - Ochoa-Sangrador-C; Luque-Benloch-C, carrascal-tejado-A, "Prematurity, low birth weight and the interval between pregnancies".
- 11 - Spiers-PS, Onstad-L, Guntheroth-WG. "Negative effect of a short interpregnancy interval on birth weight following loss of an infant to sudden infant death syndrome" *Jur*, 1996. 143(11):1137-41.